Karlskoga kommun
Barn- och utbildningsförvaltningen
691 83 KARLSKOGA

Genomförd kvalitetsgranskning i Karlskoga kommun, Österledsskolan, avseende lärares behörighet och användning efter utbildning i grundskolan

Innehåll

Syfte och genomförande

Beskrivning av verksamheten

Tidigare utbildningsinspektion

Skolinspektionens kvalitetsgranskning

Helhetsbedömning

Syfte och genomförande

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar ska bidra till förbättrad måluppfyllelse genom att tydliggöra behov av utveckling inom prioriterade områden, så att skolor, övriga verksamheter och huvudmän ges förutsättningar för att genomföra förbättringar. Huvudsyftet är att granska hur lärare, rektorer och huvudmän tar sitt ansvar för undervisningens kvalitet, med fokus på elevernas kunskapsresultat.

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar initieras med utgångspunkt i en nationell risk- och väsentlighetsanalys. Med denna som grund inriktas kvalitetsgranskningen mot områden i behov av förbättring samt görs ett urval av huvudmän och skolor som granskas utifrån i förväg fastställda perspektiv och frågeställningar.

I skollagen ställer staten krav på viktiga förutsättningar för att garantera utbildningens kvalitet och likvärdighet, bland annat krav på lärares utbildning. Tidigare studier har visat att lärares kompetens är en betydelsefull faktor för elevernas studieresultat, för att garantera eleverna en utbildning av god och jämbördig kvalitet och för en likvärdig bedömning och betygssättning. Ett flertal enkät- och registerstudier under senare år har dock visat att det är vanligt förekommande att lärare undervisar i ämnen och årskurser de saknar utbildning för. Skolinspektionen har därför valt att genomföra en kvalitetsgranskning med inriktning mot huvudmännens och skolornas insatser för att undervisningen i skolan ska bedrivas med lärare som har utbildning för den undervisning de huvudsakligen bedriver. Övergripande information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning.

Under perioden december 2008 till och med februari 2009 har Skolinspektionen genomfört en fördjupad uppföljning av de insatser som vidtagits av ett urval av de huvudmän och skolor där Skolverkets utbildningsinspektion tidigare har pekat på behov av för-

bättringar inom området lärares behörighet och utbildning. Totalt har 30 kommunala och fristående grundskolor i landet granskats.

Resultatet av Skolinspektionens kvalitetsgranskning redovisas dels i en sammanfattande rapport, dels i rapporter/beslut med bedömningar för varje granskad verksamhet, där Skolinspektionen bland annat tar ställning till om skolans huvudman uppfyller skolförfattningarnas krav. I de fall behov av åtgärder framkommit, ansvarar skolhuvudmannen för att åtgärder vidtas som syftar till förbättring.

Österledsskolan i Karlskoga kommun är en av de skolor som ingått i kvalitetsgranskningen och resultatet redovisas i detta beslut. Underlaget till beslutet består av dokument från kommunen och skolan, bland annat en enkät riktad till all undervisande personal på Österledsskolan, samt av information som samlats in vid intervjuer den 22 januari 2009. I kommunen och skolan genomfördes intervjuer med företrädare för skolhuvudmannen, rektor samt lärare med undervisningsansvar i årskurs 7-9. Beslutet grundar sig även på annan information som finns inom Skolverkets nationella uppföljningssystem eller annat offentligt material. Företrädare för kommunen och skolan har beretts möjlighet att sakgranska vad som framkommit vid granskningen. Ansvariga för kvalitetsgranskningen i Österledsskolan har varit undervisningsråden Lena Stadler och Sara Johansson.

Beskrivning av verksamheten

Karlskoga kommun	**Antal elever**
Grundskola	3200
Österledsskolan	**Antal elever**
Grundskola	322

Källa: Kommunens/skolans egna uppgifter

I Karlskoga kommun har utbildningen i grundskolan organiserats i 13 skolenheter. På nio av dessa enheter finns förskoleklassverksamhet och skolbarnsomsorg finns i anslutning till dessa skolor. Kommunen har tre skolor med årskurs 7-9. Särskola bedrivs lokalintegrerat på fyra skolenheter. Antalet elever i grundskolan minskar kontinuerligt vilket lett till att skolor har fått avvecklas.

Kommunen konstaterar i sin kvalitetsredovisning 2007 att grundskolans kunskapsresultat i form av meritvärden under en längre period varit otillfredsställande. Detta har lett till en rad olika kompetensutvecklingsinsatser med elevernas resultat och måluppfyllelse i fokus.

Skolverkets statistik för läsåret 2007/08 visar att lärartätheten i Karlskoga kommun är 8,4 lärare per 100 elever och att andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen i kommunen är 84,6 procent. Riksgenomsnittet, enligt samma statistik, för motsvarande period är 8,3 lärare per 100 elever samt 84,9 procent lärare med pedagogisk högskoleutbildning. Det finns ingen nationell statistik över lärarnas användning i grundskolan.

Kunskapsresultaten för Karlskoga kommun visar för läsåret 2007/08 på resultat under riksgenomsnittet. För 2008 var det genomsnittliga meritvärdet 200,4 (riksgenomsnittet var 209,3), andelen behöriga elever till nationellt program på gymnasieskolan var 89,7 procent (88,9 procent). Andelen elever som nått målen i samtliga ämnen var 77 procent vilket motsvarar resultatet för riket(76,6 procent).

Besöket i Österledsskolan genomfördes den 22 januari 2009. Lärarenkäten genomfördes av så gott som samtliga lärare på skolan.

Österledskolan är en grundskola med årskurserna 7-9 fördelade på 14 klasser. På skolan finns 322 elever och omkring 50 vuxna. Skolan erbjuder eleverna en ”allmän kunskapsprofil". År 2008 var lärartätheten i Österledsskolan 9,5 lärare per 100 elever och andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen var 85 procent. Österledsskolan har under flera år påvisat låga kunskapsresultat. Resultaten för läsåret 2007/08 visar en positiv utveckling, men skolans genomsnittliga meritvärde visar fortfarande på resultat under såväl kommun- som riksgenomsnittet.

Tidigare utbildningsinspektion

I beslutet (dnr 53–2004:3 211) från den 21 oktober 2005 avseende utbildningsinspektionen i Karlskoga kommun, anges som förbättringsområden att ”den pedagogiska verksamheten behöver utvecklas i syfte att öka måluppfyllelsen i grund- och gymnasieskolan ”. Österledsskolan uppfyllde inte författningarnas krav gällande särskilt stöd.

I Skolverkets tremånadersuppföljning av verksamheten (dnr 54–2006:258) från den 13 april 2006 bedömde Skolverket att Karlskoga kommun hade vidtagit adekvata åtgärder för att rätta till de brister som uppmärksammats.

Vid Skolverkets tvåårsuppföljning (dnr 53–2007: 3 303) av effekterna av inspektionen i sin helhet konstaterade Skolverket att kommunen vidtagit åtgärder på rektorsområdesnivå och kommunnivå. Skolverket förutsatte vidare att kommunens uppföljning av planerade åtgärder fortsätter och avslutade därmed inspektionen i Karlskoga kommun.

Skolinspektionens kvalitetsgranskning

Skolhuvudmannen och skolans ledning beslutar hur och med vilka resurser utbildningen ska genomföras för att de lärande ska nå de nationella målen. I skollagen ställer staten dock krav på viktiga förutsättningar för att garantera utbildningens kvalitet och likvärdighet, bland annat krav på lärares behörighet, utbildning och kompetensutveckling.

Författningsstöd

Enligt 2 kap. 3 § skollagen är kommuner skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva. Undantag får göras endast om personer med sådan

utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna.

Behörig att anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog i det offentliga skolväsendet utan tidsbegränsning är enligt 2 kap. 4 § skollagen
1. den som har svensk lärarexamen, respektive barn- och ungdomspedagogisk examen som regeringen med stöd av 1 kap. 11 § högskolelagen (1992:1434) har meddelat föreskrifter om, eller motsvarande äldre utbildning, med huvudsaklig inriktning på den undervisning anställningen avser, eller
2. den som av Högskoleverket har fått ett behörighetsbevis enligt vad som föreskrivs i 4 a och 4 b §§.
Den som inte är behörig får ändå anställas utan tidsbegränsning, om det saknas behöriga sökande och om det finns särskilda skäl samt om den sökande har motsvarande kompetens för den undervisning som anställningen avser och det dessutom finns skäl att anta att den sökande är lämpad att sköta undervisningen.

Enligt 2 kap. 7 § skollagen ska kommuner se till att kompetensutveckling anordnas för den personal som har hand om utbildningen och vinnlägga sig om en planering av personalens kompetensutveckling. Enligt 7 a § samma lag ska kommuner se till att lärare, förskollärare och fritidspedagoger som undervisar har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen. Enligt läroplanen för det offentliga skolväsendet, Lpo 94, 2.8, har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.

Resurser i form av utbildad personal, förutsättningar och prioriteringar

Enligt grundskolechefen har kommunen en hög andelen behöriga lärare och kommunens målsättning är att vid all rekrytering anställa utbildade lärare. I rekryteringen av lärare har det varit ett överskott på lärare med inriktning mot svenska och samhällsorienterande ämnen, medan det varit svårare att rekrytera lärare med behörighet i naturorienterande ämnen samt i musik, slöjd, bild och hem- och konsumentkunskap. Detta har dels berott på det i kommunen minskade elevunderlaget, dels på att dessa tjänster varit mindre attraktiva.

När det gäller skollagens bestämmelser angående överensstämmelsen mellan lärarens utbildning och dess undervisning menar grundskolechefen att det även där finns en god överensstämmelse, men att det här finns en lägre grad av måluppfyllelse. Det förekommer att lärare i årskurserna 7-9 undervisar i ämnen där de saknar utbildning, men det sker i mindre grad än tidigare. Idag sker sådan undervisning företrädesvis i naturorienterande och samhällsorienterande ämnen, där lärarna har utbildning i huvuddelen av de ämnen de undervisar i. I årskurs 1-6 undervisar lärarna enligt ett klasslärarsystem och där menar huvudmannen att kommunen har sämre kontroll över hur lärarna används i relation till sin behörighet.

Grundskolechefen menar att kommunen har god kännedom om lärarnas behörighet och att det finns en praxis i kommunen om hur skollagen ska tolkas. Vid anställning

och övertalighet av lärare sker beslut efter gemensamma samtal mellan kommunens rektorer och huvudman.

I Österledsskolan beskriver rektorn, som tillträdde sin tjänst i augusti 2008, att skolan har haft ett minskande elevantal sedan 2006. Rektorn beskriver att skolan har ca 90 procent behöriga lärare, men att det kan vara något sämre när det gäller behörighet i vissa undervisningsämnen. Det har varit svårt att rekrytera lärare i matematik, naturorienterande ämnen, språk och praktiskt/estetiska ämnen till vikariat och visstidsanställningar. Huvuddelen av varje lärares tjänst består dock av ämnen, som överensstämmer med lärarens behörighet. På skolan tjänstgör också ett fåtal personal med annan kompetens än lärarkompetens, men i dessa fall förekommer ett utvecklat samarbete med ämnesansvarig lärare. Rektorn har påbörjat arbetet med att inventera lärarnas behörighet inför nästa års tjänstefördelning, vilken hon ansvarar för. Österledsskolans minskade elevunderlag har lett till att det varit svårt för lärarna att ha undervisning i ett arbetslag. Målsättningen att lärare företrädesvis ska arbeta i ett arbetslag står dock fast.

Skolinspektionens lärarenkät visar att en majoritet av lärarna på skolan i merparten av sin totala undervisningstid ansvarar för undervisning i ämnen som de har utbildning i.

Den intervjuade lärargruppen menar också att lärarna på skolan i hög utsträckning används efter utbildning. Inom naturorienterande och samhällsorienterande ämnesblock undervisar dock lärarna oftast i samtliga ingående ämnen, även om de saknar utbildning i något av dessa ämnen. Dessa lärare har dock ofta sedan lång tid erfarenhet av undervisning i samtliga ingående ämnen. Lärare kan också komma att undervisa i ämnen utöver sin utbildning på grund av pedagogiska orsaker t.ex. vid projektarbete. Andra skäl som anges är organisatoriska skäl eller i ämnen där det är svårt att rekrytera en behörig lärare.

Effekter på verksamheten

Enligt grundskolechefen kan pedagogiska eller organisatoriska skäl komma i konflikt med skollagens krav om att i huvudsak använda lärarna för undervisning som de har utbildning i. Kommunen har dock inlett ett arbete för att se över om en ökad överensstämmelse går att uppnå. Det förekommer ett kontinuerligt kursplanerarbete på skolorna och lärare utan förskriven utbildning ges stöd i lärararbetslaget på ett kollegialt plan.

Rektorn menar att pedagogiska eller organisatoriska skäl kan påverka hur stor del en lärare undervisar utanför sin behörighet, men att hon i sin tjänstefördelning utgår från lärarens behörighet. De lärare som undervisar i ämnen där de saknar ämnesbehörighet får stöd från ämnesansvarig lärare, samt ämnesgruppen. Här sker också ett gemensamt arbete med skolans styrdokument. Rektorn menar att möjligheten att få stöd av en ämnesbehörig kollega kan vara svårare att uppnå i ämnen där det endast undervisar en lärare på skolan t.ex. i praktiskt/estetiska ämnen. Rektorn har som ambition att se över de ämnen, som till större del än andra varit föremål för utfyllnad i lärares tjänster. Rektorn har också börjat titta på om elevers kunskapsresultat har med omsättning av lärare

att göra, hur åtgärdsprogrammen fungerar samt att analysera måluppfyllelsen i olika ämnen.

Lärargruppen beskriver att man på skolan har en god kunskap om kursplanernas innehåll. Det förekommer att lärare som ej har utbildning i ämnet är betygsättande, men genom bedömningsdiskussioner i ämneskonferenser och med ämnesansvariga lärare i informella träffar arbetar man med att säkerställa likvärdigheten.

Kvalitetsarbete och kompetensutvecklingsinsatser

I kvalitetsarbetet har förvaltningen lagt ner ett stort arbete med att analysera Karlskoga kommuns låga meritvärden och en rad insatser har satts in. En särskild utredning har tillsatts och nya kunskapsrelaterade mål har satts upp. Sedan tio år tillbaka gör kommunen en kunskapsuppföljning av elevernas kunskaper i svenska, matematik och engelska genom att följa upp resultaten på de nationella proven.

Grundskolechefen beskriver att elevers kunskapsutveckling utifrån lärarens behörighet för aktuell årskurs och ämne endast i ringa omfattning följs upp i kvalitetsarbetet. Kommunen har under en rad år gjort diagnoser i årskurserna 2, 4, 6 och 7 och här har man nu börjat titta på sambandet mellan timplanen och resultaten, samt även börjat uppmärksamma läraren som en möjlig faktor. Faktorn lärarbehörighet har dock inte varit så tung när det gäller uppföljning av elevens kunskapsutveckling och förekommer idag inte i någon större omfattning.

Rektorn och lärare menar att det finns en generell medvetenhet om att lärarens behörighet är viktig för elevens kunskapsutveckling. Elevers kunskapsutveckling utifrån lärarens behörighet för aktuell årskurs och ämne följs däremot inte upp i kvalitetsarbetet och det har heller inte analyserats på skolnivå. Om elevers kunskapsbrister över tid beror på omsättning av lärare eller obehöriga lärare har inte heller analyserats.

Enligt förvaltningsledningen skedde en stor satsning för att göra kompetensutvecklingsplaner för varje skola och individ åren 2006 och 2007. Detta arbete resulterade bl.a. i de nätverk som kommunen startat i en rad ämnen. Förvaltningsledningen ser nu också en ökad satsning på ämnesfortbildning i kommunen genom de satsningar som görs inom ramen för lärarlyftet. På central, kommunal nivå arbetar man också vidare med gemensamma föreläsningar om likvärdig bedömning och genom arbetet med matematikutvecklare, vilket även präglar fortbildningsinsatserna på skolnivå.

Helhetsbedömning

Nedan framgår Skolinspektionens helhetsbedömning efter genomförd kvalitetsgranskning med Skolinspektionens rekommendationer samt eventuella krav på åtgärder.

Grundskolechefen och rektorn i Österledsskolan har god kännedom om de krav som regleras i skollagen avseende rekrytering och användning av lärarna. Kommunens andel lärare med pedagogisk högskoleutbildning ligger på motsvarande nivå som för

riket. I rekryteringen av lärare har det dock varit svårt att rekrytera lärare med behörighet i naturorienterande ämnen samt praktiskt/estetiska ämnen.

Skolinspektionens lärarenkät visar att en majoritet av lärarna i Österledsskolan i merparten av sin totala undervisningstid ansvar för undervisning i ämnen som de har utbildning i. Utifrån kvalitetsgranskningen bedömer Skolinspektionen att Karlskoga kommun i Österledsskolan huvudsakligen följer förordningens krav vid anställning och användning av lärare.

Enligt aktuell förordning om kvalitetsredovisning inom skolväsendet m.m. ska kvalitetsredovisningarna innehålla en bedömning av i vilken utsträckning de nationella målen för utbildningen har förverkligats och en redogörelse för vilka åtgärder aktuell verksamhet avser att vidta för ökad måluppfyllelse. I kvalitetsredovisningarna ska verksamhetens förutsättningar, arbetet i verksamheten och utbildningens måluppfyllelse redovisas. Varken på huvudmannanivå eller på Österledsskolan har det i någon högre grad påbörjats något kvalitetsarbete för att analysera lärarens behörighet, utifrån de ämnen och årskurser lärarna har utbildning i. Detta lyfts inte fram som en faktor som kan påverka elevens resultat och det pedagogiska arbetet. Inte heller har en sådan analys legat till grund för vilka ämnen som behöver lyftas fram i kommunens eller skolans kompetensutvecklingsarbete.

Skolinspektionen bedömer att Karlskoga kommun i Österledsskolan i sitt kvalitetsarbete och i kvalitetsredovisningen bör sträva efter att i högre grad redovisa och analysera elevernas resultat kopplat till de variabler som styr resultaten och det pedagogiska arbetet. I det arbetet bör lärarkompetensen, samt användningen av lärarna utifrån behörighet i ämnen och årskurser, finnas med som en av flera faktorer.

På Skolinspektionens vägnar

Björn Persson
Avdelningschef

Lena Stadler
Utredare

I ärendets handläggning har även undervisningsråden Sara Johansson och Helena Plantin deltagit

Kopia till:

Österledsskolan